

روند و پیامدهای انتخابات ریاست جمهوری سوریه

مقدمه

جمهوری عربی سوریه در تاریخ ۲۹ فروردین ماه ۱۴۰۰ (۱۸ آوریل ۲۰۲۱) عملاً وارد فضای انتخاباتی شد. در این تاریخ مجلس خلق سوریه با ۲۵۰ نماینده به ریاست حموده صباغ زمان ثبت نام انتخابات و موعد برگزاری آن را تعیین کرد، اما کشورهای مخالف نظام سوریه و محور مقاومت همچون آمریکا، ترکیه، عربستان سعودی و برخی کشورهای اروپایی همچون آلمان، فرانسه و انگلستان تهدید به تحریم انتخابات و حتی ممانعت از برگزاری آن کردند. این کشورها انتخابات سوریه را نامشروع دانسته و خواهان تغییر یا اصلاح قانون اساسی مصوب سال ۲۰۱۲ پیش از موعد انتخابات بودند. آنها قصد داشتند تا با تغییر یا اصلاح قانون اساسی سال ۲۰۱۲، موانعی در به قدرت رسیدن بشار اسد ایجاد کرده و شرایط ثبت نام معارضان در انتخابات و به قدرت رسیدن آنان را تسهیل نمایند. هدف دیگر آنان نیز سهم‌خواهی در ساختار احتمالی جدیدی بود که در پی تغییر یا اصلاح قانون اساسی جدید به وجود می‌آمد. این درحالی است که دولت و مجلس سوریه با ورود رسمی به مرحله انتخابات، بدون توجه به مخالفت‌ها و تهدیدهای کشورهای مخالف نظام سوریه و محور مقاومت، بر پایبندی خود بر قانون اساسی سال ۲۰۱۲ تأکید کرده و آن را معیار آغاز روند انتخابات ریاست جمهوری و پیشبرد آن معرفی کردند. بر این اساس، مجلس خلق سوریه با تعداد ۲۵۰ نماینده، تاریخ ۲ می تا ۱۲ می (۱۲ تا ۲۲ اردیبهشت‌ماه) را به‌عنوان موعد ثبت نام داوطلبان نامزدی ریاست جمهوری و تاریخ ۲۰ می (۳۰ اردیبهشت‌ماه) را موعد رأی‌دهی مردم خارج از سوریه و تاریخ ۲۶ می (۵ خردادماه) را نیز موعد برگزاری انتخابات درون کشور سوریه تعیین کرد و بدون تغییر در مواعدهای تعیین شده به برگزاری انتخابات پرداخت که با پیروزی بشار اسد منجر به پیروزی سیاسی برای نظام سوریه و هم‌پیمانان او و محور مقاومت گردید. جهت درک بهتر این پیروزی ابتدا موانع برگزاری انتخابات، سپس روند برگزاری، بعد از آن نتایج و پیامدها و در پایان نیز دستاوردهای آن به‌صورت موجز بیان می‌شود.

معاونت مطالعات
سیاسی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۶۰۱۷۵۹۸

تاریخ انتشار:
۱۴۰۰/۴/۱۶

موانع برگزاری انتخابات

با پایان بحران سوریه و نزدیک شدن این کشور به انتخابات ریاست جمهوری، مخالفان نظام سوریه تلاش کردند تا مانع برگزاری انتخابات و انتخاب مجدد بشار اسد توسط مردم شوند. به همین دلیل سعی کردند از طریق اعمال تحریم‌های اقتصادی و ایجاد مشکلات معیشتی به مردم، بشار اسد را فردی بی‌توجه به مردم و بی‌کفایت در عرصه اقتصادی معرفی کنند.

هدف آنان ناامید کردن مردم از بشار اسد و نظام سیاسی موجود بود. این در صورتی بود که مردم سوریه مشکلات اقتصادی را ناشی از تحریم سزار آمریکا دانسته و با تحمل مشکلات معیشتی بر پایداری خود با نظام سوریه تأکید کردند. مخالفان نظام سوریه از سویی نیز تلاش داشتند تا با برگزاری مذاکرات آستانه قانون اساسی مصوب این کشور در سال ۲۰۱۲ را نامشروع معرفی کرده و با تأکید بر ایجاد کمیته قانون اساسی به تدوین قانون اساسی جدید بپردازند تا بدین طریق محدودیت‌هایی برای بشار اسد در ساختار سیاسی قدرت به وجود آورده و سهمی از قدرت را نیز برای مخالفان نظامی و سیاسی این کشور قائل شوند. آمریکا، ترکیه، عربستان، آلمان، انگلیس و فرانسه که به دنبال تغییر قانون اساسی قبل از موعد برگزاری انتخابات بودند، مشروع دانستن انتخابات ریاست‌جمهوری ۲۰۲۱ را منوط به نظارت سازمان ملل بر انتخابات یا اخراج ایران و حزب‌الله لبنان از سوریه دانستند، اما هیچ‌یک از شروط آنها توسط دولت سوریه پذیرفته نشد؛ بلکه با مخالفت جدی هم‌پیمانان سوریه به‌ویژه جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه مواجه شد؛ بنابراین سوریه وارد مرحله انتخابات شد.

روند برگزاری انتخابات

مجلس خلق سوریه به ریاست حموده صباغ تاریخ ۲۹ فروردین‌ماه ۱۴۰۰ (۱۸ آوریل ۲۰۲۱) را تاریخ ورود سوریه به فضای انتخاباتی اعلام کرد. داوطلبین در موعد مقرر مدارک خود را به مجلس تحویل دادند. براساس قانون اساسی سال ۲۰۱۲، نامزدهای ریاست‌جمهوری می‌بایست علی‌الاقبل ۳۵ رأی مثبت از ۲۵۰ نماینده به‌دست آورند تا مجاز به شرکت در انتخابات ریاست‌جمهوری شوند؛^۱ بنابراین افراد پس از ثبت نام در انتخابات تلاش کردند تا بتوانند رأی نمایندگان را جلب کنند، اما اغلب این افراد در این مسیر ناموفق بوده و تنها عبدالله سلوم عبدالله، بشار اسد و محمود احمد مرعی با اخذ آرای مورد نیاز نمایندگان تأیید صلاحیت شدند.

پس از اعلام لیست اولیه تأیید صلاحیت شده‌ها، ۶ نفر به نتیجه بررسی‌ها اعتراض کردند. «محمد اللحام» رئیس دادگاه قانون اساسی این کشور در این خصوص عنوان داشت که این ۶ نفر به دلیل احراز نشدن صلاحیتشان برای نامزدی در این انتخابات، به‌صورت رسمی اعتراض خود را اعلام کردند، اما پس از بررسی درخواست اعتراض آنها و به دلیل عدم ارائه اسناد یا مستندات جدیدی که ادعای آنان را ثابت کند، تغییری در نتیجه بررسی صلاحیت آنان به‌وجود نیامد. با این حال ۳ کاندیدای برگزیده به نام‌های بشار اسد، عبدالله سلوم عبدالله و محمود احمد مرعی تبلیغات انتخاباتی خود را از ۱۶ می (۲۶ اردیبهشت‌ماه) آغاز کرده و تا سه‌شنبه ۲۵ می (چهارم خردادماه) ادامه دادند. همان‌گونه که مجلس خلق سوریه تعیین کرده بود انتخابات ریاست‌جمهوری این کشور در دو مرحله برگزار شد. مرحله نخست انتخابات در تاریخ پنجشنبه ۲۰ می در سفارتخانه‌ها، کنسولگری‌ها و نمایندگی‌های دیپلماتیک سوریه در کشورهای استرالیا، ژاپن، چین، مالزی، اندونزی، پاکستان، هند، عمان، ایران، ارمنستان، قبرس، عراق، اردن، روسیه، بلاروس، امارات و لبنان برگزار شد. برخی کشورها نیز انتخابات را تحریم کرده و مانع از برگزاری آن در خاک خود شدند، همانند ترکیه و آلمان که مانع از برگزاری انتخابات در خاک خود شدند. در عربستان و ایتالیا نیز به دلیل بسته بودن سفارت سوریه و در قطر نیز به دلیل نبود نمایندگی دیپلماتیک سوریه، انتخابات در آن برگزار نشد. در برخی از کشورها نیز گروه‌های افراطی به شهروندان سوریه که حامل تصاویر بشار اسد بودند یورش می‌بردند؛ برای نمونه در لبنان گروهی از سوریه‌ها که به سمت صندوق‌های رأی حرکت می‌کردند درحالی که حامل تصاویر بشار اسد بودند، مورد حمله برخی گروه‌های افراطی و مخالفان بشار اسد قرار گرفتند.^۲ درخصوص سوریه‌های خارج‌نشین نیز باید عنوان داشت که تنها کسانی که به‌صورت قانونی و طبیعی از سوریه خارج شده بودند حق شرکت در این انتخابات را داشتند.

۱. به دیگر بیان، نمایندگان مجلس خلق سوریه در یک جلسه رسمی به‌صورت کتبی و پنهانی به داوطلب مورد نظر خود رأی می‌دهند. هر نماینده تنها یک مرتبه حق رأی دادن دارد. داوطلبان می‌بایست علی‌الاقبل از سویی ۲۵ نماینده برگزیده شده باشند تا بتوانند در رقابت انتخاباتی شرکت کنند؛ بنابراین در بیشترین حالت ۷ نامزد نهایی می‌تواند از سویی نمایندگان برگزیده شود. در انتخابات ریاست‌جمهوری ۲۰۲۱ تنها ۲ داوطلب (بشار اسد، عبدالله سلوم عبدالله و محمود احمد مرعی) توانستند آرای نمایندگان را به‌دست آورده و در کارزار انتخاباتی شرکت کنند.

۲. برخی گزارش‌ها حکایت از آن دارد که حداقل در دو محله بیروت، درگیری میان هواداران بشار اسد و مخالفان او رخ داد و با دخالت نیروهای امنیتی لبنان پایان یافت.

مرحله دوم انتخابات ریاست جمهوری سوریه نیز در ۲۶ می (۵ خردادماه) در ۱۲ هزار و ۱۰۲ حوزه اخذ رأی از ساعت ۷ صبح تا ساعت ۱۹ برگزار شد و به دلیل استقبال گسترده مردم از انتخابات تا نیمه شب تمدید گردید، البته باید خاطرنشان کرد که تمام شهروندان سوری که دارای ۱۸ سال سن تمام بودند می توانستند در انتخابات شرکت کنند، مگر آنکه براساس ماده (۵) قانون انتخابات با منع قانونی مانند سوء پیشینه یا بیماری های روحی و روانی مواجه می بودند. با این توصیفات تعداد شهروندان سوری مقیم داخل و خارج که براساس قانون اساسی اجازه شرکت در انتخابات داشتند به ۱۸ میلیون و ۱۰۷ هزار و ۱۰۹ نفر می رسید.

مجلس سوریه جهت برگزاری هرچه بهتر انتخابات داخلی، از مجالس کشورهای دوست سوریه همچون ایران، روسیه، چین، عمان، موریتانی، ونزوئلا، کوبا، بلاروس، جنوب آفریقا، ارمنستان، بولیوی، نیکاراگوئه و اکوادور برای نظارت در انتخابات دعوت به عمل آورد. از جانب جمهوری اسلامی ایران نیز نمایندگانی به عنوان هیئت پارلمانی در سوریه حضور یافته و از انتخابات آن نظارت به عمل آوردند.

در صبح روز چهارشنبه ۲۶ می بشار اسد با حضور در شهر دوما در ریف دمشق رأی خود را به صندوق آرا انداخت. کشورهای آمریکا، فرانسه، آلمان، ایتالیا و انگلستان در یک بیانیه مشترک عنوان داشتند که انتخابات سوریه نه آزاد است و نه منصفانه. این بیانیه نشان از شدت ناراحتی و مخالفت آنان با این انتخابات داشت. این درحالی است که رفعت اسد (برادر حافظ اسد و عموی بشار اسد) که از مخالفین دولت سوریه بود نیز در این انتخابات شرکت کرد. شرکت رفعت اسد در این انتخابات به معنای مشروعیت این انتخابات از سوی یکی از بزرگترین رهبران اپوزیسیون سوریه است. با وجود این انتخابات سوریه در همان تاریخی که مجلس خلق این کشور تعیین کرده بود برگزار شد.

انتخابات در نیمه شب چهارشنبه به پایان رسید. صبح روز جمعه ۲۸ می (۷ خردادماه) حموده صباغ، رئیس مجلس خلق سوریه خبر از مشارکت ۱۴ میلیون و ۲۳۹ هزار و ۱۴۰ نفر معادل ۸۷ درصد از واجدین شرایط در انتخابات داد. وی بشار اسد را با کسب ۱۳ میلیون و ۵۴۰ هزار و ۸۶۰ رأی معادل ۹۵/۱ درصد از کل آرا پیروز انتخابات اعلام داشت. محمود مرعی دیگر نامزد این دوره از انتخابات نیز توانست ۴۷۰ هزار و ۲۷۶ رأی معادل ۳/۳ درصد از آرا را به دست آورد. عبدالله سلوم عبدالله نیز ۲۱۳ هزار و ۹۶۸ رأی معادل ۱/۵ درصد آرا را به دست آورد. با پیروزی بشار اسد در این دوره از انتخابات، وی برای چهارمین مرتبه به صورت متوالی از سوی مردم سوریه برگزیده شد. با پیروزی بشار اسد در این انتخابات وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، جمهوری خلق چین و فدراسیون روسیه به وی تبریک گفته و بر عمران و آبادی آینده سوریه تأکید کردند.

پیامدهای انتخابات سوریه

برگزاری موفقیت آمیز انتخابات ریاست جمهوری سوریه از پیامدهای قابل توجهی برخوردار بود که مهمترین این پیامدها از قرار ذیل است:

۱. تثبیت حاکمیت نظام سوریه

پس از یک دهه بحران نظامی و امنیتی در سوریه و موفقیت نظام این کشور در فائق آمدن بر این بحرانها، دشمنان و مخالفان بشار اسد در پی جبران شکست های میدانی خود در عرصه سیاسی بودند، از این رو تلاش کردند تا با مانع تراشی در برگزاری انتخابات ریاست جمهوری سوریه مانع از تثبیت حاکمیت نظام این کشور و استمرار آن شوند. این کشورها تلاش بسیار زیادی کردند تا از طریق پیشبرد مذاکرات آستانه و تشکیل کمیته تدوین قانون اساسی در چارچوب قطعنامه ۲۲۵۴ شورای امنیت بتوانند قانون اساسی موجود را نامشروع اعلام کرده و در پی آن انتخابات ریاست جمهوری را نیز از اعتبار ساقط کنند. این درحالی است که با تأکید نظام سوریه و هم پیمانان آن بر برگزاری انتخابات براساس قانون اساسی موجود و در پی آن برگزاری موفقیت آمیز انتخابات، حاکمیت نظام سیاسی سوریه در دوران بشار اسد همچون گذشته تثبیت شده و استمرار یافت. این رخداد به مثابه شکست بزرگ سیاسی برای مخالفان و دشمنان نظام سوریه است.

۲. اثبات مقبولیت اجتماعی بشار اسد

با وجود اینکه دولت‌ها و گروه‌های مخالف نظام سوریه سعی کردند با اعمال تحریم‌های اقتصادی مردم را تحت فشار مشکلات معیشتی قرار دهند و با تبلیغات رسانه‌ای بشار اسد را عامل این مشکلات معرفی کرده و میزان محبوبیت و مقبولیت اجتماعی آن را کاهش دهند، مشارکت حداکثری مردم در انتخابات و برگزاری جشن و پایکوبی در پی پیروزی ایشان، نشان از مقبولیت اجتماعی و مردمی وی در نزد اکثریت قریب به اتفاق مردم سوریه دارد. به عبارتی میزان مشارکت مردم در انتخابات، میزان آرای اکتسابی بشار اسد و برگزاری جشن پیروزی وی توسط مردم، مقبولیت اجتماعی ایشان را به اثبات رساند.

۳. اثبات موضع قدرت هم‌پیمانان سوریه در عرصه بین‌المللی

مخالفان نظام سوریه و محور مقاومت تلاش بسیار زیادی جهت تغییر قانون اساسی یا اصلاح آن و یا منوط داشتن مشروعیت انتخابات به خروج ایران و حزب‌الله از سوریه کردند در حالی که هیچ‌یک از این شروط از سوی سوریه و هم‌پیمانان آن مورد پذیرش واقع نشد. حمایت هم‌پیمانان سوریه از انتخابات این کشور بدون پذیرش هیچ‌کدام از شروط کشورهای مخالف موضع قدرت هم‌پیمانان سوریه در عرصه بین‌المللی را به اثبات رساند.

۴. تغییر موضع کشورهای عربی منطقه نسبت به سوریه

برخی از کشورهای عربی منطقه غرب آسیا همچون عربستان سعودی و قطر که در دوران بحران سوریه در صف مخالفان نظام سوریه قرار گرفته بودند، پس از اینکه سوریه وارد فضای انتخاباتی شد به تغییر موضع در قبال این کشور پرداخته و خواهان برقراری مجدد روابط سیاسی با آن شده‌اند. آمادگی برخی دیگر از کشورها همچون امارات متحده عربی و ترکیه برای بازسازی سوریه و در اختیار گرفتن بخشی از بازار مصرفی آن نیز به نوبه خود تأثیر قابل توجهی در تغییر موضع کشورهای عربستان و قطر داشته است. این کشورها در پی این مهم هستند تا از طریق برقراری مجدد روابط سیاسی با بشار اسد و بازگشایی مجدد سفارتخانه در سوریه در بازسازی اقتصادی این کشور ورود یافته و در بازار مصرفی آن سهمیم شوند.

۵. بروز دو دستگی میان کشورهای عربی و غربی در قبال سوریه

با وجود امتناع کشورهای غربی از تعامل با دولت بشار اسد، کشورهای عربی کم‌کم به سمت احیای روابط با سوریه پیش می‌روند. کشورهای عربی با هدف بازگرداندن سوریه به اتحادیه عرب و ایجاد فاصله میان آن و محور مقاومت و سهمیم شدن در بازار اقتصادی آن به برقراری روابط سیاسی با این کشور گرایش یافته‌اند. سرعت این روند با پیروزی بشار اسد در انتخابات ریاست‌جمهوری اخیر افزایش خواهد یافت. این در حالی است که کشورهای غربی به‌ویژه آمریکا با نمایشی خواندن انتخابات همچنان بر موضع مخالفت با نظام سوریه و شخص بشار اسد اصرار دارند و این امر منجر به بروز دودستگی میان کشورهای عربی و غربی در قبال سوریه شده است.

۶. تقویت جایگاه بین‌المللی سوریه

حمایت کشورهای مختلف جهان از نظام سوریه با ارسال پیام تبریک به پیروزی بشار اسد در انتخابات نشان از تقویت جایگاه این کشور در عرصه بین‌المللی دارد. ارسال پیام تبریک از سوی کشورهای عمان، افغانستان، چین، روسیه، ایران و سایر کشورهای هم‌پیمان سوریه به بشار اسد بدین معناست که نظام سیاسی سوریه که برگزارکننده انتخابات مزبور بود از جانب این کشورها دارای مشروعیت است و این مشروعیت‌دهی به نوبه خود تأثیر قابل توجهی در تقویت جایگاه سوریه در نظام بین‌الملل دارد.

۷. تقویت روحیه گروه‌های مقاومت

پس از پیروزی‌های نظامی محور مقاومت در بحران سوریه، بحران یمن و جنگ اخیر غزه، برگزاری موفقیت‌آمیز انتخابات سوریه و انتخاب بشار اسد با اکثریت آرا توسط مردم سوریه به مثابه پیروزی سیاسی برای تمام اعضا و گروه‌های محور مقاومت به‌شمار می‌رود که منجر به تقویت روحیه آنان شده است. این تقویت روحیه می‌تواند دستاوردهای دیگری را برای محور مقاومت در عرصه انتخابات سیاسی در عراق و سایر کشورها نیز رقم زند. با این

وجود در ادامه به چند دستاورد مهم انتخابات سوریه برای محور مقاومت به ویژه جمهوری اسلامی ایران اشاره می شود.

دستاوردهای راهبردی

از جمله دستاوردهایی که می توان برای برگزاری موفقیت آمیز انتخابات سوریه برشمرد، تجلی یافتن حقانیت محور مقاومت و اثبات توانمندی آن در تحقق مواضع خود است. پس از آنکه بحران نظامی سوریه شدت یافت و تمام بازیگران مخالف محور مقاومت سخن از سرنگونی نظام سوریه و لزوم برکناری بشار اسد به میان می آوردند، اعضای محور مقاومت با حمایت جمهوری اسلامی ایران بر لزوم مقاومت در برابر این توطئه جهانی و ضرورت پیروزی نظام مشروع سوریه تأکید می ورزیدند. پس از پایان بحران سوریه، اولین ثمره آن در تجلی اراده ملی مردم این کشور در انتخابات شکل گرفت و برگزاری انتخابات موفقیت آمیز در پی یک دهه تجاوز و تعدی نظامی به این کشور موجب آغاز پیشرفت سوریه و تثبیت جایگاه این کشور به عنوان خط مقدم محور مقاومت گردید. در پایان می بایست عنوان داشت که دستاورد مهم دیگر این انتخابات این بود که نشان داد جمهوری اسلامی ایران هیچگاه دست از حمایت هم پیمانان خود نخواهند کشید و با ایثارگری و صداقت در تمام مشکلات و بحران ها در کنار آنان خواهد بود.